

— | | —

Ida Simons

Een dwaze maagd

Roman

Cossee
Amsterdam

— | | —

I

Van jongs af aan was ik eraan gewend mijn vader, ongeveer dagelijks, te horen zeggen, dat hij zijn medemens ernstig benadeeld had omdat hij niet begrafenisondernemer geworden was. Naar zijn stellige overtuiging zou, onmiddellijk daarna, de bevolking van onze planeet louter uit onsterfelijken hebben bestaan.

Hij was een schlemiel en hij wist het; hij had er wel meer zure grapjes over. Doordeweeks konden die niet veel kwaad, maar op hoogtijdagen was zelfs een eenvoudige opmerking als die over de begrafenisonderneming voldoende om een felle twist te doen ontbranden.

Op zon- en feestdagen vochten mijn ouders als kat en hond.

Hoewel ze anders redelijk met elkaar overweg konden, liep dat toch nogal op omdat joden met een dubbel stel feestdagen behept zijn. Het was voor mij dan ook een punt van groot belang spoedig te weten op welke dagen de onze zouden plaatsgrijpen in het komende jaar. Zodra ik lezen kon zocht ik ze al in december op, dadelijk nadat de nieuwe kalender verschenen was.

Ontstellend vaak vielen onze feesten vlak vóór, of na, die van de overige mensheid en ze vielen dan al bij

voorbaat als stenen op mijn hart, want met mijn vader vier dagen achtereen in huis, was het onvermijdelijk dat oom Salomon en kapitein Frans Banning Cocq ter sprake zouden komen.

Door welke oorzaken de geschillen tussen mijn ouders ontstonden en hoe het verdere verloop ervan mocht zijn, er kwam steeds een ogenblik waarop ze het in zoverre weer roerend eens waren dat ze eendrachtig oom Salomon en de roemruchtige kapitein hartgrondig verwensten.

Wanneer dat met meer dan gebruikelijke heftigheid gebeurde, trok mijn moeder met mij weer naar haar ouderlijk huis. Tot ik de Mardells in mijn geboortestad ontmoette vond ik dat een zeer matig genoeg, daarna kreeg de wekelijkse strijd van mijn ouders het opwindende karakter van een kansspel. Als het een ruzie van formaat werd, zonder uitzicht op een spoedige verzoening, had ik prijs: Antwerpen – maar ook deze loterij had meer nieten dan prijzen. Meestal liep de herrie met een sisser af – en ik kon alleen maar hopen meer veine te hebben op een volgende feestdag.

Voordat oom Salomon en de kapitein zich zo noodlottig met hem bemoeiden heeft mijn vader enige gelukkige jaren in Antwerpen gekend. Hij sprak erover als van een verloren paradijs, waarin hij niet anders had gedaan dan paardrijden, schermen en de opera bezoeken; die goede herinneringen kwamen niet geheel en al met de werkelijkheid overeen. Hij had, om te beginnen, tien uur per dag werk te doen waartoe hij alle neiging

en aanleg miste. Hij zou graag violist geworden zijn, maar zijn ouders vonden een muzikantenbestaan voor een zoon uit hun familie, die zichzelf voor zeer deftig hielden, niet voornaam genoeg. Hij moest in de handel en werd in de leer gedaan bij bevriende fabrikanten. Zijn volkomen ongeschiktheid voor het zakenleven kwam daar niet aan het licht of werd, misschien uit beleefdheid tegenover zijn ouders, verzwegen. Hoe hij in Antwerpen terecht kwam heeft hij niet verteld – wel dat het een liefde op het eerste gezicht was en dat hij meteen besloot daar te blijven wonen. Hij nam deel aan al wat de stad aan aangename ontspanning bood, maar hij was, jammer genoeg, een ernstige, oppassende jongen die lichtzinnige genoegens meed en dat verzuim zou zwaar gestraft worden.

Hij at iedere dag met een jeugdige landgenoot een warme maaltijd in de enige eetgelegenheid waar voedsel, volgens de joodse spijswetten bereid, verkrijgbaar was. De eigenaar ervan wist zich sterk in zijn koosjermonopolie, de gasten hadden niets in te brengen. Aan een van de vier ronde tafels in een klein, schemerdonker vertrek gezeten, aten ze gedwee op wat ze voorgezet kregen.

In deze sombere omgeving verscheen op een lentemiddag, een halve eeuw geleden, een kleurige groep. Drie meisjes en drie jongens vergezeld door hun ouders en een onopvallend blond vrouwtje. Het was, volgens mijn vader, of er een troep kolibries per abuis in een mussenkolonie was terechtgekomen. Ze schetter-

den en kwetterden allemaal tegelijk in het Engels, Nederlands en Spaans en ze trokken zich niets aan van de opschudding die ze teweegbrachten.

Het werd een zwarte dag voor de eigenaar van het restaurant.

Tot grote vreugde van zijn dagelijkse slachtoffers vroeg het hoofd van de wonderlijke familie hem hoe hij ertoe kwam zo'n apenhok de weidse naam van restauratiezaal te geven. 'Maar,' liet hij er welwillend op volgen, 'misschien is je eten heel goed, het is wel meer voorgekomen dat ik in een miserabel hol uitstekend voer kreeg.'

De drie meisjes hadden witte japonnen aan en droegen grote strohoeden, kwistig met rozen versierd. Daar ze de vorige dag uit Argentinië aangekomen waren, hadden ze nog geen tijd gehad kleren te kopen die beter bij de koele westerstranden pasten. Met genoeg merkten ze dat ze ondanks hun malle hoeden grote indruk maakten op de gasten aan de overige tafels.

Ze moeten heel mooi zijn geweest, de drie zusjes, menigeen heeft mij later, zuchtend, over hun schoonheid verteld.

'Donker krulhaar hadden ze en fluwelige bruine ogen en een huid die de kleur had van oud ivoor, kleine koraalrode mondjes waar geen lippenstift aan te pas hoefde te komen...' De vroegere aanbidders eindigden steeds hun relaas met mij te beklagen omdat ik op mijn vader leek.

Deze was na vijf minuten vastbesloten het oudste meisje te trouwen of te sterven.

Terwijl de andere stamgasten genoten van de kernachtige stijl waarin haar vader de waard zijn misnoegen over de groezelige staat van het tafellaken en de verachtelijke kwaliteit van de opgediende spijzen kenbaar maakte, was de verliefde dwaas al in gedachten bezig een huis voor haar in te richten. Hij was te bedeesd om een stap in haar richting te wagen en toen hij vrij hardhandig door zijn vriend uit de eetzaal werd verwijderd omdat hij weer aan het werk moest, wist hij niet hoe zijn aangebedene heette, of waar ze woonde, noch of hij haar ooit weer te zien zou krijgen.

Hij bracht zijn vrije tijd door met op wacht staan bij de deur van het restaurant totdat de kok medelijden met hem kreeg en hem zei dat hij zich die moeite kon sparen, de waard en de vader van de familie waren als gezworen vijanden gescheiden. De oude baas had, toen hij de rekening betaalde, opgemerkt: 'Hier ben ik twee keer geweest, de eerste en de laatste keer', en de waard had hem en zijn gezin de toegang tot zijn etablissement ontzegd tot in lengte van dagen.

Een week later maakte mijn vader met de kolibries kennis in het huis van zijn patroon, waar hij iedere maand ambtshalve een bezoek afstak. Als hij in die tijd tot redelijk denken in staat was geweest dan had hij een dergelijke mogelijkheid wel kunnen voorzien; in de toestand waarin hij verkeerde beschouwde hij het als een wonder. Een jaar van abjecte slavernij brak voor hem aan. Hij vroeg het meisje iedere week ten huwelijk en ze wees hem telkens af. Hij werd ongenadig geplaagd

door haar broertjes en zusters. Haar moeder gebruikte hem als boodschappenjongen en met haar vader moest hij schaken en dammen en zo zien te spelen dat hij alle partijen verloor, want de oude kon niet tegen zijn verlies. De enige die met het lot van de onfortuinlijke vrijer begaan bleek was de kleine blonde vrouw die hij zich vaag herinnerde van de fatale eerste ontmoeting. Ze heette Rosalba en leidde de huishouding. Zij was het die hem na een jaar zei dat hij weg moest gaan omdat hij toch geen kans maakte. Hij begreep dat ze het goede met hem voor had en beloofde zo spoedig mogelijk te vertrekken.

Hij vroeg ontslag bij zijn werkgever, schreef het meisje een afscheidsbrief, zond haar en alle anderen in haar huis een aandenken en maakte zich reisvaardig.

Een paar dagen voor hij weer naar zijn land terug zou gaan kreeg hij de vader van het meisje op bezoek. Deze trof hem, bleek en ongelukkig, in bed aan. Het was hem aan te zien dat hij de laatste weken nauwelijks gegeten of geslapen had. De oude heer zei dat hij zijn schaakpartner zou missen en dat hij hem niet had willen laten vertrekken zonder hem, persoonlijk, een goede reis en veel geluk in zijn verder leven toe te wensen. Na een paar wederzijdse beleefdheden stokte het gesprek en toen ontdekte de bezoeker een prentbriefkaart van *De Nachtwacht* op het tafeltje naast het bed...

‘Van mijn broer,’ zuchtte de droeve minnaar, ‘u mag hem gerust lezen.’ Oom Salomon was er in zijn familie om berucht dat hij te vaak, te veel en te leerzaam

schreef. In zijn klein en sierlijk handschrift gaf hij ook ditmaal een uitvoerig verslag van de ‘overstelpende’ indruk die de eerste kennismaking met het ‘goddelijke’ schilderij op hem gemaakt had: ‘Let vooral goed op hoe fraai de schaduw geschilderd is die de hand van kapitein Frans Banning Cocq werpt op de goudkleurige tuniek van Willem van Ruytenburch, de Heer van Vlaardingen! Groeten. Salomon.’

De vader van het meisje, verrast en getroffen door het feit dat een jongeman zo dwaas kon zijn om over een dergelijk onderwerp aan zijn broer te schrijven, werkte zich op weg naar huis op tot een van zijn vermaarde driftbuien waar hij trots op was omdat die een familie-eigenschap waren.

Thuis liet hij zijn dochter bij zich komen. Hij sloeg met de vuist op tafel en zei haar dat ze de jongen die ze zo hardnekkig had afgewezen te trouwen had en daarmee basta. Dat de Eeuw van het Kind al was aangebroken deerde de oude despoot niet, hij zou het bestaan ervan trouwens tot zijn laatste ademtocht ontkennen.

Hij dreigde met alle machtsmiddelen die een liefhebbende vader in die dagen niet schroomde vrijelijk te misbruiken. Het meisje sribbelde tegen maar het mocht haar niet baten.

Na een week werd de verloving gevierd en kort daarop het huwelijk, dat niet ongelukkiger zal zijn geweest dan de meeste andere.

En paar jaar na mijn geboorte brak de Eerste Wereldoorlog uit de hele familie vluchtte en bloc naar Nederland. Na de oorlog mocht iedereen weer naar huis, behalve wij. Ik kwam er toen pas achter dat mijn hartsvriendin Mili en haar ouders, oom Wally en tante Eva, niet tot onze familie behoorden. Zij hadden altijd in Scheveningen gewoond, dat een uitgestorven indruk maakte nu alle vluchtelingen weer naar hun eigen haardsteden waren teruggekeerd. Behalve wij, daar mijn Duitse vader, die langer in België had geleefd en veel meer om het land gaf dan de rest van de familie, er niet aan gedacht had zich te laten naturaliseren, maar dit begreep ik pas veel later. Ik moest er even aan wennen dat Mili niet een nichtje was, maar het was wel een opluchting dat ik haar grootvader niet met haar deelde. Ik was bang voor hem hoewel hij precies op de gelaarsde kat leek, hij was heel klein van gestalte en droeg een Kaiser Wilhelmsnor. Hoe hij daartoe kwam was een raadsel, want het volstond de naam van die mislukte caesar in zijn tegenwoordigheid te noemen om opa Harry te laten schuimbekken van woede.

‘Dat komt door de merken,’ zei Mili, alsof ze over een naar soort mazelen sprak.

Mili’s ouders verhuisden naar Den Haag en haalden de mijne over dat ook te doen. Het lukte mijn vader niet werk te vinden en hij begon zaken te ondernemen voor eigen rekening. Hij stelde zich daar niet veel van voor en huurde een goedkoop bovenhuis in een van de drukste en lelijkste straten van de stad.

Onze collie kon niet wennen aan het stadsleven. Zodra de huisdeur openging stortte hij zich, van pure ellende, midden in het verkeer. Nadat hij een paar keer aangereden was besloten mijn ouders hem te verkopen. ‘Het is voor zijn eigen bestwil,’ zeiden ze, ‘je wilt toch niet dat hij doodgereden wordt door de tram en dat zal zeker eens gebeuren als we hem houden.’ Hij werd gekocht en meegenomen door iemand die in Rijswijk woonde en de volgende dag was hij terug, met een stuk geknaagd touw aan zijn halsband. Zijn nieuwe baas kwam hem halen en voerde hem weg, aan een stevige ijzeren ketting. Na het tweede afscheid, dat veel zwaarder te verduren was dan het vorige, kreeg ik een onredelijke hekel aan de stad. Op school werd ik in het begin geplaagd door mijn medeleerlingen en later genegeerd, wat ik prettig en rustig vond.

Met Mili, die twee klassen lager zat, was het heel anders gesteld. Zij kwam altijd omringd door een zwerm kleine meisjes de school uit, vol opgewonden verhalen over de plezierige dingen die ze beleefd had. Ze zou me misschien, in die tijd, de vriendschap hebben opgezegd als we niet mevrouw Antonius en mevrouw Nielsen waren geweest.

Mevrouw Antonius – Mili – was deftig. Ze had een keurig dochtertje, Louise, en een keurige man die minister was van beroep. Mijn man, Niels Nielsen, was een Zweeds schilder. Die nationaliteit en zijn naam dankte hij aan mijn diepe bewondering voor *Niels Holgerssons wonderbare reis*.

Wij hadden een zoontje, Benjamino, de satan in kindergedaante. Het spel bestond eruit steeds iets nieuws te verzinnen om aan te dikken hoe netjes alles toeging bij de Antoniussen en wat een bende het was bij ons. Mijn Niels deed niet veel anders dan zichzelf en de hele inventaris met verfvlekken besmeuren pal voordat de minister op bezoek kwam, die dan afkeurend het deftige hoofd schudde. De mannen mochten elkaar niet en de snoezige Louise was doodsbang voor Benjamino, zodat de mevrouwen het druk hadden met sussen en verontschuldigen. Dit vervelende spelletje hebben we heel lang volgehouden, op weg naar school en naar huis, elders zwegen we als het graf over onze gezinnen. Mili had korenblonde krullen en grote lichtblauwe ogen net als haar droomdochtertje Louise, maar ze was niet snoezig; ze was op iedere leeftijd wijs voor haar jaren. Haar ouders begrepen al spoedig dat ze een zeldzaam wezen onder hun hoede hadden. Ze lieten haar al heel jong over veel wat haarzelf betrof beslissen, met uitstekend resultaat. Mili leek uiterlijk niet op hen, die beiden donker haar en donkerbruine ogen hadden. Haar moeder was een mooie vrouw, maar wat mij het meest van al in haar aantrok was haar spreekstem, die het zoet kabbelende geluid bezat van een vriendelijk, traag beekje. Het enige ideaal waarnaar tante Eva streefde was het zichzelf en anderen zo gezellig mogelijk te maken. Om het te bereiken overwon ze zelfs haar aangeboren gemakzucht. Overal stonden bloemstukken die ze zelf met veel zorg en smaak schikte, ze maakte de verruk-

kelijkste bonbons en koekjes en alle kranen in huis werden door haar met strikken versierd. Die in de wc's waren van roze en wit gestreept satijn. Mili's vader was een hoekige, magere man met pientere oogjes en een brede mond. Borstelige wenkbrauwen groeiden boven zijn grote haakneus ineens. Ondanks dit uiterlijk was hij ervan overtuigd onweerstaanbaar te wezen, en terecht, want als hij zich met iemand bezig hield wist hij deze het gevoel te geven een belangrijk en beminnelijk mens te zijn. Hij was niet afwezig of onverschillig, zoals andere grote mensen, wanneer Mili en ik hem onze kleine zorgen toevertrouwden en hij kaartte en kiende met ons of zijn leven ervan afhing. Als iets hem zeer behaagde of tegenstond verrijkte hij onze taal met een nieuw woord dat we, zonder nadere uitleg, moesten verstaan en begrijpen.

Op een zondagmiddag nadat oom Salomon en zijn handlanger weer eens met verbittering herdacht waren ging mijn moeder met mij naar tante Eva toe bij wie ze steeds terecht kon als ze behoefte had haar hart uit te storten. Mili en ik werden naar boven gestuurd zodat onze moeders ongestoord konden praten en huilen. Toen we een uur later beneden mochten komen zaten ze zeer voldaan, met betraande gezichten, thee te drinken. Oom Wally, die een verwoed visser was, ging elke zondagochtend al met zonsopgang de deur uit. We hoorden hem fluitend thuis komen en naar boven gaan om een ander pak aan te trekken. Even later kwam hij opgewekt de kamer in.

‘Zo, malsjes,’ begroette hij ons, ‘ik heb zin in thee.’
Mili vroeg hem of hij een prettige dag had gehad.
‘Het was ursieus,’ zei hij, ‘in één woord: ursieus. Alles is me meegelopen.’

Mili en ik feliciteerden hem. Hij ging zitten in zijn leunstoel, stak een sigaret op en daarna zag hij de behuilde gezichten van zijn vrouw en haar vriendin. Verstoord vroeg hij waarom ze er als een paar poephadono’s bijzaten. Tante Eva vertelde hem dat mijn moeder de volgende dag met mij naar Antwerpen zou vertrekken, dat de kans bestond dat wij nimmer zouden terugkomen omdat mijn moeder ernstig dacht aan een echtscheiding en in ieder geval vastbesloten was zes maanden weg te blijven.

Wally werd boos. ‘Wat een snert-apotheose,’ zei hij, ‘dit nu is duidelijk een geval waarover Wally zichzelf een document zal moeten doen toekomen.’

Mili kleurde tot diep in haar halsje en tante Eva verbleekte. ‘O, niet doen, pappie,’ vleide Mili en tante Eva vroeg hem ook dringend deze keer van zijn voornemen af te zien; maar zelfs de smeekbeden van die lieve stem deden hem niet van plan veranderen.

Hij gebood Mili op strenge toon, die geen tegenspraak toeliet, papier en postzegels van zijn kamer te halen. ‘Je weet waar alles ligt en ik verwacht je onmiddellijk weerom, zonder dubbele bodem of enige nep-harderijso.’

‘Ja, pappie,’ zei Mili, gedwee en bedroefd als ik haar nooit eerder had gezien. Ik liep mee naar boven en ik

vroeg haar mij te vertellen wat er ging gebeuren, maar dat weigerde ze.

‘Je zult het wel zien,’ zei ze, ‘het is iets verschrikkelijks. Hij doet het altijd, mammie en ik worden er soms stapelgek van en hij krijgt altijd gelijk ook.’

Ze legde met een diepe zucht het schrijfgerei op tafel voor haar vader neer. Hij ging zitten, nam een vel papier en begon, terwijl hij zichzelf op luide toon dicteerde, te schrijven.

Document.

Hierbij verklaar ik – wijze Wally – in aanwezigheid van Thea, Eva, Gittel en Mili, schriftelijk, mondeling en plechtig het volgende: Thea beweert zes maanden of langer bij haar familie domicilie te zullen kiezen.

Ik, hierboven genoemde wijze Wally, verklaar, dat zij, voordat zes weken verstreken zijn op haar eigen adres teruggekeerd zal zijn, en blij toe!
wettig getekend,

Wally.

Dit document zal over zes weken in tegenwoordigheid van dezelfde getuigen geopend worden en het gelijk van Wally algemeen, nederig en officieel worden erkend.

w.g. Wally.

De vier getuigen keken en luisterden, als met stomheid geslagen; oom Wally vouwde het document in een envelop, verzegelde en frankeerde die en schreef er zijn

kantooradres op. Daarna moesten Mili en ik met hem meelopen naar de brievenbus, naar hij zei om later onder ede te kunnen verklaren dat hij het document werkelijk op die datum gepost had, voor het geval dat er inmiddels nieuw materiaal aan het licht mocht komen. Toen Mili en ik weer boven op haar kamer waren bezwoer ze mij, uit naam van onze oude vriendschap, op school te zwijgen over haar vaders ellendige gewoonte. Ik zei dat ze op me rekenen kon en dat er ook in mijn leven bepaalde zaken waren die ik niet graag aan de openbaarheid prijs zou geven. Dat scheen haar aanmerkelijk te troosten en ze vroeg beleefd of ik het prettig vond om weer naar Antwerpen te gaan. 'Heel naar,' zei ik, we waren er nog maar een maand tevoren geweest en ik moest me op school na zo'n reis doodwerken om de verzuimde lessen in te halen.